

Praćenje suđenja za ratne zločine - Jamstvo procesa suočavanja s prošlošću i održivosti pravosudnih reformi u Hrvatskoj

Osijek, Zagreb, 16. srpnja 2014.

Dvotjedni izvještaj o suđenjima za ratne zločine

Među preporukama reforme izbornog zakonodavstva i zabrana kandidiranja osuđenima za ratne zločine

Smanjenje broja izbornih jedinica, uvođenje preferencijalnog glasanja, promjene u izbornoj administraciji i u medijskim pravilima praćenja izbora, ali i zabrana kandidiranja osuđenima za ratne zločine i gospodarski kriminal, preporuke su GONG-a za sustavnu reformu izbornog zakonodavstva, predstavljenih na raspravi „Novo izorno zakonodavstvo“, održanoj 8. srpnja 2014. godine u Hrvatskom saboru.

Potreba propisivanja zabrane kandidiranja osoba osuđenih za specifična teška kaznena djela do isteka perioda rehabilitacije postoji s obzirom da je nacrt Zakona o pravnim posljedicama osude proceduralnog karaktera te da jasno ističe da se pravne posljedice osude definiraju drugim zakonima - u ovom slučaju izbornim zakonom. Prijedlog bi bio da se propiše zabrana kandidiranja osoba osuđenih za ratne zločine, zločine protiv čovječnosti, zloupotrebu položaja i ovlasti, gospodarskog kriminala i ratnog profiterstva do isteka perioda rehabilitacije.

Pitanje ograničenja pasivnog biračkog prava (biti biran, odnosno biti kandidat na izborima) treba riješiti generalno za sve vrste izbora. Osoba koja je pravomoćno osuđena za kazneno djelo, koje se međunarodnim pravom smatra najtežim oblikom delikta za koji ne postoji zastara, ne može biti simbol političkog govora niti sudjelovati u najvažnijem demokratskom procesu, onom izbornom.

U komparativnoj praksi pravo glasa, i aktivno i pasivno, osobama osuđenima na zatvor do odsluženja kazne, bez obzira na vrstu i težinu počinjenog zločina, ograničeno je u Velikoj Britaniji, Luksemburgu, Češkoj, Mađarskoj, Estoniji, Bugarskoj, Rumunjskoj, Armeniji i Rusiji. U osam europskih država, među kojima su Francuska i Njemačka, nema opće zabrane prava glasa za sve zatvorenike, premda sudac uz zatvorsku kaznu kažnjenima za najteže oblike zločina može kao dodatnu sankciju odrediti i zabranu aktivnog i pasivnog biračkog prava.

Na parlamentarnim izborima 2011. godine HDSSB je donio odluku da nositelj njihove izborne liste bude Branimir Glavaš, pravomoćno osuđen za ratni zločin, no Ustavni sud bio je drugačijeg stava, smatrajući to suprotnim temeljnim vrednotama na kojima počiva Ustav. Međutim, zakonodavac nije pokazao političku volju niti interes za donošenjem jasnih pravila kako u budućnosti ne bi bilo sličnih situacija, i to ne samo kada je riječ o kaznenim djelima ratnih zločina, nego i političke korupcije.

Venecijanska komisija smatra da se može predvidjeti oduzimanje biračkog prava, ali samo pod određenim kumulativnim uvjetima: mora biti predviđeno zakonom; mora se poštovati načelo razmjernosti; uvjeti za oduzimanje pasivnog biračkog prava (biti biran) mogu biti blaži od onih za oduzimanje prava glasa; oduzimanje prava mora se temeljiti na mentalnoj nesposobnosti ili odgovornosti za teško kažnjivo djelo; politička prava smiju se oduzeti ili mentalna nesposobnost utvrditi samo izričitom odlukom suda.

Predloženo rješenje ne bi bilo u suprotnosti s Ustavom RH niti s Europskom konvencijom za zaštitu ljudskih prava.¹

¹ Europski sud za ljudska prava je u nekoliko predmeta, među kojima je najvažniji predmet Scoppola v. Italy, zaključio kako se pasivno biračko pravo može ograničiti za zatvorenike. Takvo ograničenje ne može generalno vrijediti za sve zatvorenike, već treba voditi računa o težini kaznenog djela za koje je osoba osuđena, dužini trajanja kazne zatvora te ponašanju zatvorenika.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Čak ukoliko zakonodavac i prihvati predloženo rješenje, s obzirom na niske kazne propisane zakonom koji se primjenjuje u postupcima za ratne zločine (5-20 godina), niske kazne koje su počiniteljima izricane u praksi (uglavnom pri donjoj granici propisane kazne) te rokove rehabilitacije propisane zakonom, hrvatsko društvo ne bi u potpunosti bilo lišeno opasnosti da u dogledno vrijeme presuđeni ratni zločinci budu birani na izborima.

U ponovljenom postupku oslobođeni optužbe za „post-Olujni“ zločin u Prokljanu

Kao što se i očekivalo nakon ukidanja prvostupanjske odbijajuće presude od strane VSRH, 11. srpnja 2014. godine, nakon provedenog trećeg (drugog ponovljenog) prvostupanjskog postupka, Ante Mamić, Luka Vuko i Jurica Ravlič oslobođeni su optužbe da su počinili kazneno djelo ratnog zločina protiv civilnog stanovništva, sudjelujući u ubojstvu Milice i Nikole Damjanića, starijeg bračnog para srpske nacionalnosti, u Prokljanu, 11. kolovoza 1995. godine.

Naime, VSRH je u ožujku 2014. godine ukinuo dio prvostupanjske presude kojom je optužba protiv navedene trojice bivših ročnih vojnika HV-a odbijena. VSRH tada je smatrao da je prvostupanjski sud, prekvalificiravši kazneno djelo iz optužbe (iz ratnog zločina protiv civilnog stanovništva u pomaganje počinitelju kaznenog djela) te donoseći odbijajuću presudu zbog zastare, prekoračio optužbu, pa je takvu presudu ukinuo iz formalnih razloga.

Mamić i Ravlič ranije su (pravomoćno) oslobođeni i optužbe za sudjelovanje u ubojstvu zarobljenog srpskog vojnika Vuka Mandića, u zaseoku Mandići kod Varivoda, 9. ili 10. kolovoza 1995. godine.

Za oba zločina (ubojstva Damjanićevih u Prokljanu i Vuka Mandića u Mandićima) na 7 godina zatvora pravomoćno je osuđen njihov zapovjednik Božo Bačelić. On je ujedno i jedini pripadnik hrvatskih postrojbi pravomoćno osuđen za neke od brojnih zločina počinjenih za vrijeme ili po završetku Vojno-redarstvene akcije „Oluja“.

Odgodeno pripremno ročište u dugoočekivanom predmetu „Lora 2“

Iako zakazano, zbog bolesti jednog od branitelja optuženih na Županijskom sudu u Splitu 8. srpnja 2014. nije održano pripremno ročište u predmetu „Lora 2“, u kojemu se Tomislava Duića, zapovjednika Vojnoistražnog centa u sastavu 72. bojne Vojne policije HV-a (u naravi Vojnog zatvora Lora), njegovog zamjenika Tončija Vrkića te čuvaru Anđelka Botića, Emilija Bungura i Antu Gudića tereti da su, uz druge civilne i vojne osobe kojima nije utvrđen identitet, od ožujka do kolovoza 1992. godine psihički i fizički zlostavljali zarobljene pripadnike JNA i srpskih paravojnih formacija. Trojica zarobljenika (Dušan Jelić, Bojan Vesović i Vade Savić) preminuli su od zadobivenih ozljeda.

Sva petorica optuženih već su pravomoćno osuđeni za zločin počinjen nad civilima u Lori, u kojemu su smrtno stradala dvojica civila – Nenad Knežević i Gojko Bulović.

Iako je svu osmoricu optuženih (uz petoricu navedenih i Miljenka Bajića, Josipa Bikića i Davora Banića) raspravno vijeće pod predsjedanjem suca Slavka Lozine 2002. godine oslobodilo optužbe, u ponovljenom postupku pred izmijenjenim vijećem 2006. godine svi su proglašeni krivima i osuđeni na kazne zatvora u trajanju od 6 do 8 godina.

Optužnica kojom se Duića, Vrkića, Botića, Bungura i Gudića tereti za zločin nad zarobljenicima pravomoćna je još od 2009. godine, no rasprava nije zakazivana zbog prijepora hoće li se optuženicima suditi u odsutnosti. Duić i Bunguru, naime, već 10 godina u bijegu. Na koncu je odlučeno da će im se i u ovome postupku suditi u odsutnosti.

Pripremno ročište trebalo bi se održati 17. listopada 2014. godine.

Podignuta optužnica protiv dvojice teritorijalaca zbog ubojstva jednog civila

Pred Županijskim sudom u Rijeci podignuta je optužnica protiv dvije osobe (rođ. 1955. i 1957.), priopćilo je, ne navodeći imena niti inicijale okrivljenih, 24. lipnja 2014. godine ŽDO u Rijeci.

Prvookrivljenoga se tereti da je kao zapovjednik voda čete Teritorijalne obrane Gornji Sjeničak tzv. SAO Krajine početkom listopada 1991. godine u mjestu Kablar (Grad Karlovac) naredio ubojstvo civila I.G., kojega su dvojica vojnika prethodno uhitila i dovela mu ga na ispitivanje. Drugookrivljenika se tereti da je potom zajedno sa dvojicom vojnika civila odveo u blizinu obiteljske kuće i usmrtio ga hicima iz vatrenog oružja.

Predao se Igor Mikola

Nakon gotovo 10 godina bijega od hrvatskog pravosuđa, peruanskim vlastima predao se Igor Mikola. Navodno je zatražio izručenje Hrvatskoj.

Igor Mikola je 2005. godine osuđen u postupku u kojima su nekolicini pripadnika „Merčepovih“ postrojbi sudilo za zločine počinjene u Pakračkoj Poljani. Osuđen je na 5 godina zatvora zbog pomaganja u ubojstvu muške osobe imenom Saša (za čije je ubojstvo na 12 godina osuđen Munib Suljić, a na 8 Siniša Rimac) te protupravnog lišavanja slobode i iznuda nad Milošem Ivoševićem, Radom Pajićem i Markom Grujićem, koje je počinio zajedno s Miroslavom Bajramovićem i Brankom Šarićem.²

Igor Mikola, rođeni Vukovarac, jedan je pripadnika „Merčepovih“ postrojbi kojima je suđeno zbog ubojstva Mihajla, Marije i Aleksandre Zec, počinjenog 7. prosinca 1991. godine pred kućom obitelji Zec na zagrebačkoj Trešnjevci, odnosno kod planinarskog doma Adolfovac na Sljemenu.³ Iako su okrivljenici (Munib Suljić, Siniša Rimac, Igor Mikola, Nebojša Hodak i Snježana Živanović) pri prvom ispitivanju priznali likvidacije te ih vrlo detaljno opisali, oslobođeni su krivnje. U postupku se, naime, kao dokazi nisu mogli koristiti njihovi iskazi jer su ih 20. prosinca 1991. godine, nekoliko dana nakon počinjenja zločina, dali bez prisutnosti branitelja.

U medijima se Mikolina predaja peruanskim vlastima povezuje s trgovinom kokainom. U Limi je, naime, 6. srpnja ubijen Goran Stavrić, srpski kriminalac i navodni Mikolin partner. Stavrića se povezuje sa Zemunskim klanom, najpoznatijom grupom srpskih kriminalaca, čiji je osnivač zapravo bio Željko Ražnjatović Arkan, najpoznatiji srpski ratni zločinac. Stavrić je 1995. godine osuđen u Srbiji kao supočinitelj niza likvidacija u Mađarskoj i Vojvodini. Nakon odsluženih 10 godina zatvora pušten je 2003. godine.

Započela glavna rasprava u postupku protiv Gojka Erora zbog ratnog zločina nad civilima u Berku kod Vukovara

Na Županijskom sudu u Osijeku 7. srpnja 2014. godine započela je glavna rasprava u postupku protiv Gojka Erora, kojeg se tereti da je kao zapovjednik Teritorijalne obrane (TO) u Berku s drugim pripadnicima TO od 2. rujna 1991. do kraja 1992. godine u cilju protjerivanja nersrpskog stanovništva i stvaranja etnički čistog sela sudjelovao u otvaranju logora te fizičkom i psihičkom zlostavljanju civila. Kao posljedica toga 28 osoba je ubijeno, 12 je pretučeno i zlostavljano, a 17 se vode kao nestale, navodi se u optužnici.⁴

Error je sa Malte, gdje je živio, na temelju europskog uhidbenog naloga u ožujku 2014. godine izručen Hrvatskoj.

Neučinkovito procesuiranje zločina počinjenih u Berku

Istraga zločina počinjenih u Berku vođena je 90-ih godina, protiv čak 53 okrivljenika. Županijsko državno odvjetništvo (ŽDO) u Vukovaru je 5. travnja 2006. godine podiglo optužnicu protiv 35 optuženika. No za čak 17-oricu optuženih u optužnici nisu navedene konkretne radnje koje su im stavljene na teret.

² Ivošević, Pajić i Grujić nakon što su odvedeni u Pakračku Poljanu pronađeni su mrtvi, a njihovi egzekutori pravosuđu su i danas nepoznati. Zbog naređivanja nezakonitih lišenja slobode 52 osobe, od kojih su 43 ubijene (među njima i Ivošević, Pajić i Grujić), a još se tri vode kao nestale, vodi se kazneni postupak protiv Tomislava Merčepa, zapovjednika pričuvne postrojbe MUP-a te savjetnika u MUP-u.

³ U kasnim večernjim satima 7. prosinca 1991. godine ispred svoje obiteljske kuće na zagrebačkoj Trešnjevici ubijen je Mihajlo Zec, poznati zagrebački mesar. Potom su počinitelji vezali njegovu suprugu Mariju i dvanaestogodišnju kćerku Aleksandru i odvezli ih do planinarskog doma Adolfovac na Sljemenu, gdje se nalazila jedna od baza „Merčepovaca“, i ondje ih ubili hicima iz vatrenog oružja. Drugo dvoje djece Mihajla i Marije Zec, Gordana i Dušan, preživjeli su jer su se sakrili u obiteljskoj kući.

⁴ Istraživači *Documente* provodeći 2012. godine projekt „Ljudski gubici“ utvrdili su da je u Berku ubijeno 49 Hrvata i drugih nersrba, dok je jedna žrtva preminula 1993. godine od posljedica ranjavanja i zlostavljanja u logoru. Dva mještana Berka srpske nacionalnosti nestala su u Vukovaru. U Knjizi osoba nestalih na području RH (Izdavači: Ministarstvo branitelja RH, Uprava za zatočene i nestale, Hrvatski crveni križ i Međunarodni crveni križ; 2012. godina), 9 mještana Berka vode se kao nestali.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

Do sada je postupak vođen protiv petorice dostupnih optuženika. No tek je Stevan Perić, koji je u vrijeme počinjenja zločina imao nepunih 17 godina, 2007. godine zbog zlostavljanja zatočenih civila osuđen na 3 godine i 6 mjeseci zatvora. Tijekom glavne rasprave u tome predmetu tužiteljstvo je odustalo od optužnice protiv Petra Gunja i Slobodana Vučetića, dok je postupak protiv Mirka Vujića obustavljen zbog bolesti.

Nakon toga (krajem 2008. godine) ŽDO u Vukovaru izmijenilo je inicijalnu optužnicu, prekvalificiravši kazneno djelo iz optužnice na oružanu pobunu u odnosu na 12-oricu optuženika, pa je 20. veljače 2009. godine u odnosu na njih obustavljen kazneni postupak. Preostalu 19-oricu optuženika i dalje se teretilo za ratni zločin protiv civila.

U postupku koji se vodi protiv Milorada Momića, 2011. godine izručenog iz Francuske, VSRH je u ožujku 2014. godine ukinuo presudu Županijskog suda u Vukovaru kojom je Momić u prosincu 2013. osuđen na 3 godine zatvora zbog sudjelovanja u fizičkom zlostavljanju jednog zarobljenog hrvatskog civila. U trenutku ukidanja presude Momić je već bio odslužio kaznu na koju je osuđen ukinutom presudom. S obzirom da se nalazi na slobodi, pitanje je hoće li pristupiti na ponovljeno suđenje, odnosno hoće li mu se, eventualno, suditi u odsutnosti.

Međunarodni dan pravde (International Criminal Justice Day)

Međunarodni dan pravde ili Svjetski dan međunarodne pravde (International Criminal Justice Day), a ujedno i godišnjica usvajanja Rimskog statuta kojim je osnovan Međunarodni kazneni sud, obilježava se 17. srpnja u znak solidarnosti sa žrtvama zločina protiv čovječnosti, genocida i ratnih zločina, u cilju podrške sistemu međunarodne krivične pravde.

Tom prigodom ukazujemo da su brojni zločini počinjeni za vrijeme rata u Hrvatskoj neistraženi, neprocesuirani ili tek djelomično procesuirani.

U *Bazi podataka ratnih zločina* DORH-a evidentirano je 490 zločina: 393 zločina (80%) počinili su pripadnici srpskih formacija – JNA ili formacija tzv. SAO Krajine, 86 zločina (18%) pripadnici hrvatskih postrojbi – HV-a ili MUP-a RH, 2 zločina (manje od 1%) pripadnici tzv. Narodne obrane Autonomne pokrajine Zapadna Bosna, i 7 zločina (1,4%) pripadnici za sada neidentificiranih postrojbi.

Krajem 2013. godine DORH-u su bili poznati počinitelji 317 zločina. Počinitelji 173 zločina bili su potpuno nepoznati. No tek 115 zločina (23,47%) u potpunosti je riješeno. U svakoj od nekoliko prethodnih godina u potpunosti se riješilo po 3 zločina.⁵

I dalje su, primjerice, nepoznati počinitelji zločina počinjenih širom nekadašnje općine Vukovar u ljeto i jesen 1991. godine: nad hrvatskim i drugim nesrpskim civilima i braniteljima Bogdanovaca, Svinjarevaca, Petrovaca, Topojevaca, Bokšića, Čakovaca, ..., ili zločina počinjenih likvidacijama srpskih civila u Vukovaru.

⁵ Prema podacima DORH-a, 31. svibnja 2011. godine u potpunosti je bilo riješeno 109 zločina, 30. rujna 2012. godine 112, a u prosincu 2013. godine 115 zločina.

Projekt je financiran u sklopu EIDHR programa Europske unije za Republiku Hrvatsku.

Sadržaj izvještaja isključiva je odgovornost organizacija civilnog društva i ne može se ni pod kojim okolnostima smatrati da odražava stav Europske unije.

